

Sosiaaliohjaajien ja sosiaalityöntekijöiden työnjaon ja tehtävien kehittäminen jälkihuollon kentällä

Niemelä Kamilla
Puranen Vilma

Opinnäytetyö

Sosiaalialan koulutus
Sosionomi (AMK)

2024

Sosiaalialan koulutus
Sosionomi (AMK)

Tekijä	Kamilla Niemelä, Vilma Puranen	Vuosi	2024
Ohjaaja(t)	Sanna Viinonen, Johanna Majala		
Toimeksiantaja	Lapin Ammattikorkeakoulu		
Työn nimi	Sosiaaliohjaajien ja sosiaalityöntekijöiden työnjaon ja tehtävien kehittäminen jälkihuollon kentällä		
Sivumäärä	40 + 2		

Opinnäytetyömme tarkoituksena, sekä tutkimusongelmanamme oli selvittää sosiaaliohjaajien ja sosiaalityöntekijöiden työnjako ja -tehtävät jälkihuollon kentällä. Opinnäytetyömme toteutettiin yhteistyössä Lapin ammattikorkeakoulun ja Lapin hyvinvointialueen Jäkälä-hankkeen kanssa.

Opinnäytetyömme toteutettiin laadullisena tutkimuksena. Tietoperustaa varten käytimme monipuolisesti luotettavia eri lähteitä, joita ovat muun muassa kirjallisuuskatsaukset, hankkeen loppuraportteja, lastensuojelun oppaita ja lainsäädäntöä. Tutkimusmenetelmänä käytimme aineiston keräämiseen teemahaastattelua. Haastattelimme opinnäytetyötämme varten Lapin hyvinvointialueen jälkihuollossa työskenteleviä sosiaaliohjaajia ja sosiaalityöntekijöitä. Haastattelun toteutimme ryhmämuotoisena haastatteluna Teamsin välityksellä.

Opinnäytetyön tulokset osoittivat, että sosiaaliohjaajien ja sosiaalityöntekijöiden työnjakoa ja -tehtäviä olisi syytä kehittää. Keskeisimpinä kehittämisen kohteina aineistosta nousi esille työnjaon ja -tehtävien selkeyttäminen, resurssien lisääminen, tukihenkilön tehtävää tekevän työntekijän lisääminen tiimiin sekä jälkihuollon tukien hakemuksille oma foorumi.

Opinnäytetyömme on ajankohtainen, kun ottaa huomioon Jäkälä-hankkeen aloituksen ja jälkihuollon ikärajan laskemista koskevan lakimuutoksen, joka astui voimaan 1.1.2024. Opinnäytetyömme on ensisijaisesti Jäkälä-hankkeen tavoitteiden edistämistä varten. Opinnäytetyömme aihe on merkittävä myös yhteiskunnalle, sillä jälkihuoltotyötä tehdään mittavissa määrin.

Avainsanat

jälkihuolto, sosiaalityöntekijät, sosiaaliohjaajat

Bachelor's Degree in Social Services
Bachelor of Social Services

Author	Kamilla Niemelä, Vilma Puranen	Year	2024
Supervisor(s)	Sanna Viinonen, Johanna Majala		
Commissioned by	Lapland University of Applied Sciences		
Title	Division of work and tasks of social advisors and social workers in the field of aftercare		
Number of pages	40 + 2		

The purpose of this thesis, and also this research problem, was to find out the division of work and tasks of social advisors and social workers in the field of aftercare. This thesis was carried out in collaboration with Lapland University of Applied Sciences and the Jäkälä-project of Wellbeing Services County of Lapland.

This thesis was carried out as a qualitative study. For the knowledge base, we used diverse reliable sources, which included a literature review, final project reports, child protection material and legislation. As a research method, we used a theme interview. For this thesis we interviewed social advisors and social workers working in the aftercare of Wellbeing Services County of Lapland. We conducted the interview as a group interview using Microsoft Teams.

The findings of this thesis indicate that the division of work and tasks of social advisors and social workers should be improved. The main areas of improvement were clarifying the division of work and tasks, increasing resources, adding a support person into the team and creating a dedicated forum for the aftercare benefit applications.

The timeliness of this thesis is reflected by the commencement of the Jäkälä-project and the change in legislation to lower the age limit for aftercare, which came into effect in 1.1.2024. The primary goal of this thesis is to advance the objectives of the Jäkälä-project. The subject of this thesis also has societal significance due to aftercare work being so widely applied.

Keywords aftercare (social services), social workers, social advisors

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	5
2 JÄLKIHUOLTO YLEISESTI	7
2.1 Jälkihuolto.....	7
2.2 Jälkihuolto prosessina	9
3 SOSIAALIALAN SÄÄDÖKSET	11
3.1 Sosiaalityö- ja ohjaus.....	11
3.2 Laatusuosituksset.....	13
4 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS, TAVOITE JA TUTKIMUSKYSYMYKSET	17
5 MENETELMÄLLINEN TOTEUTUS.....	18
5.1 Toimeksiantajan kuvaus	18
5.2 Lähestymistapa	18
5.3 Kohderyhmä ja tiedoksi antajan valinta	20
5.4 Aineistonkeruu prosessin kuvaus	20
5.5 Aineiston analyysi.....	21
6 TULOKSET.....	23
6.1 Tutkimukseen osallistuneiden taustatiedot	23
6.2 Mitä ovat sosiaaliohjaajien ja sosiaalityöntekijöiden työnjaot ja -tehtävät?.....	23
6.3 Miten työnjakoa ja työtehtäviä voitaisiin kehittää?	23
7 POHDINTA	24
7.1 Ajatuksia opinnäytetyöstä prosessina.....	28
7.2 Tulosten tarkastelu/ johtopäätökset	31
7.3 Eettisyys ja luotettavuus	34
LÄHTEET.....	37
LIITTEET	40

1 JOHDANTO

Teemme opinnäytetyön yhteistyössä Lapin hyvinvointialueen ja Jäkälä-hankkeen kanssa. Hankkeen tavoitteena on kehittää jälkihuoltopalveluita Lapissa, joista kolme päätavoitetta on kehittää sosiaaliohjaajien ja sosiaalityöntekijöiden työnjakoa ja tehtäviä jälkihuollon kentällä, kehittää jälkihuollollista tukea saavien nuorten vertaisryhmätoimintaa ja kehittäjäasiakas/-kokemusasiantuntijatoimintaa sekä kehittää moniammatillisia yhteistyörakenteita ja prosesseja. Kohdennamme opinnäytetyömme sosiaaliohjaajien ja sosiaalityöntekijöiden työnjakoon ja tehtäviin jälkihuollon kentällä. Hanke on saanut rahoituksen ja aloittanut toiminnan 1.3.2024 alkaen. Opinnäytetyömme kehittämistarve ja sitä palveleva tieto on tärkeää ja Jäkälä-hanke voikin hyödyntää opinnäytetyötämme toiminnassaan. Opinnäytetyö toteutetaan Lapin ammattikorkeakoululle.

Toisella meistä on kokemusta jälkihuoltotyöstä, erityisohjaajana yksityisellä palveluntuottajalla. Työelämässä yksityisellä puolella esille nousi yllättävän selkeä työnjako sosiaalityöntekijöiden ja sosiaaliohjaajien välillä, jonka vuoksi kohdeyhmä ja aihe oli mielenkiintoinen ja helposti lähestyttävä. Siksi halusimmekin lähteä tutkimaan, sitä miten tämä toteutuu hyvinvointialueiden tuottamana. Mielenkiintomme herätti myös uteliaisuus saada tietoa, miten jälkihuollon tasalaatuisuus toteutuu, riippuen tuleeko palvelu palveluntuottajalta vai tuottaako hyvinvointialue sen itse.

Aiheena jälkihuolto on puhuttava sekä ajankohtainen ja jälkihuoltoon on kohdistunut isoja muutoksia viimeisten vuosien aikana, joilla on myös merkittäviä vaikutuksia työnjaossa ja työtehtävissä. Uusimpana muutoksena on lakimuutos, että jälkihuollon ikärajaa lasketaan 25-vuodesta 23-vuoteen alkaen vuodesta 2024. Jälkihuolto on sosiaalihuollon palvelu lapselle tai nuorelle, joka on ollut sijoitettuna vähintään kuusi kuukautta. Jälkihuoltoon voi olla oikeutettu myös harkinnanvaraisesti, jonka päättämisestä vastaa aina sosiaalityöntekijä. Jälkihuolto on määritetty lastensuojelulaissa (Terveys- ja hyvinvoinninlaitos 2023a).

Sosiaalityöntekijöiden ja sosiaaliohjaajien työnjaon ja -tehtävien selkeyttämistä pidetään tärkeänä aiheena, jonka vuoksi mekin tartuimme aiheeseen. Meidän

roolimme tämän selkeyttämisessä on se, että me parhaalla mahdollisella tavalla otamme selvää tämänhetkisestä tilanteesta haastatteleamalla alan ammattilaisia.

Aihe-alueena jälkihuoltotyötehtävien ja työnjaon selkeyttäminen on tärkeä, koska alan ammattilaiset ovat kokeneet tämän tarpeelliseksi kehittämiskohteeksi. Jälkihuoltotyön kehittämisen tarve ja tärkeys on tullut esille arjessa ja työn kautta. Tutkimuksesta saaduilla tuloksilla jälkihuoltotyötä pystytään kehittämään hyvinvointialueella, jonka vaikuttavuus näkyy niin asiakas kuin ammattilaistasolla.

Tässä opinnäytetyössä käytämme jälkihuoltoonurista termiä asiakas ja palveluntuottajien työntekijöistä nimikettä tukihenkilö.

2 JÄLKIHUOLTO YLEISESTI

2.1 Jälkihuolto

Jälkihuollolla tarkoitetaan sosiaali- ja terveydenhuollon palveluita lapsille ja nuorille, jotka ovat olleet sijoitettuna kodin ulkopuolella huostaanoton seurauksena tai kiireellisen sijoituksen tukitoimena. Jälkihuollon kaksi keskeistä tehtävää, joista toinen on tukea lapsen kotiutumista sijoituksen päätyttyä ja turvata lapselle turvallinen ympäristö, kasvu ja kehitys. Toisena tehtävänä on auttaa aikuistuvaa nuorta saavuttamaan riittävät valmiudet itsenäiseen arkeen ja elämään. (Terveyden- ja hyvinvoinninlaitos 2023a.) Tarkoituksena on luoda jälkihuollolla nuorelle kokonaisuus, joka tukee hänen aikuistumistansa, toimintakykyä, itsenäistä toimijuutta sekä ehkäisee ylisukupolvista huono-osaisuutta. Suunnitelmaa laadittaessa tulee huomioida nuoren omat tavoitteet ja hänen kykynsä sitoutua suunnitelman mukaiseen työskentelyyn tavoitteiden saavuttamiseksi. (Terveyden- ja hyvinvoinninlaitos 2023a.)

Lastensuojelulain § 75 momentin 1 mukaan hyvinvointialueen on järjestettävä lapselle tai nuorelle tämän luvun mukainen jälkihuolto 40 §:ssä tarkoitetun sijaishuollon päättymisen jälkeen. Jälkihuolto on järjestettävä myös 37 §:ssä tarkoitetun avohuollon tukitoimena tapahtuneen sijoituksen päättymisen jälkeen, jos sijoitus on kestänyt yhtäjaksoisesti vähintään puoli vuotta ja kohdistunut lapseen yksin. (Lastensuojelulaki 2007/417 § 12:75.) Lastensuojelulain § 75 momentin 2 mukaisesti jälkihuoltoa voidaan järjestää myös muulle kuin 1 momentissa tarkoitetulle lastensuojelun asiakkaana olleelle nuorelle. (Lastensuojelulaki 2007/417 § 12:75). Tällöin on kyse harkinnanvaraisesta jälkihuollosta. Harkinnanvaraisen jälkihuollon sisällön ja keston harkitsee hyvinvointialue. Harkinnanvaraista jälkihuoltoa hyvinvointialue järjestää jälkihuollon määrärahojen antamissa puitteissa. (Niemi-Weckström & Turunen 2022, 14.)

Lastensuojelulain § 75 momentin 3 mukaan on määritelty, että hyvinvointialueen velvollisuus jälkihuollon järjestämiseen päättyy viiden vuoden kuluttua siitä, kun lapsi on ollut 1 momentissa tarkoitetun kodin ulkopuolisen sijoituksen päättymi-

sen jälkeen viimeksi lastensuojelun asiakkaana. Velvollisuus jälkihuollon järjestämiseen päättyy viimeistään, kun nuori täyttää 23-vuotta. (Lastensuojelulaki 2007/417 § 12:75).

Lastensuojelulaissa ei ole suoranaista määritelmää siitä mitä jälkihuolto on tai mitä sen tulisi sisältää. Jälkihuollon pääperiaate on antaa asiakkaan yksilöllisiin tarpeisiin perustuvaa tukea ja järjestää hänelle tarvittavia palveluita. Nämä palvelut voivat olla mitä tahansa sosiaalihuollon tai terveydenhuollon palveluita. (Pukkio & Hoikkala 2016, 15.) Kun laissa ei ole suorasta määritelmää jälkihuollosta, voi lain tulkinnat aiheuttaa epätasa-arvoisuutta (Hirschovits-Gerz, Heino, Laine & Weckroth 2023, 34).

Jälkihuoltoa järjestettäessä kun, palvelut sekä toimijat on sovittu, tulee tehdä selkeä työnjako. Työnjaon tulee olla kaikilla tiedossa ja samalla voidaan selkeyttää vastuunjako. Palvelua suunniteltaessa voi siis miettiä kysymyksiä; kuka tekee, milloin tai kuinka usein sekä miten toimintaa ja niiden saavuttamista seurataan. (Laaksonen 2004, 22.) Jälkihuollon palveluita voidaan ostaa myös ulkopuolisilta tahoilta, esimerkiksi yksityisiltä palveluntuottajilta. Palveluiden kokonaisuus vaihtelee järjestäjän mukaan, joissain lastensuojelun organisaatio voi olla eriytettyä ja jälkihuolto toimii omana yksikkönä, kun taas toisessa paikkaa käytetään yleisen sosiaalityön mallia, jolloin sosiaalityöntekijät hoitavat vastualueensa sosiaalityön kokonaan. Sosiaalityöntekijä on vastuussa arvioinnista, asiakassuunnitelman seurannasta, palveluiden ja toimenpiteiden vaikutuksesta asiakkaaseen sekä asiakkuuden päättämisestä. (Pukkio & Hipp 2016, 74.)

Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos on listannut jälkihuollon palveluja, joita ovat muun muassa henkilökohtainen ohjaus ja neuvonta, arjessa selviytymisen tukeminen, itsenäisen elämän taitojen ohjaaminen ja yhteiskunnan palveluihin ohjaaminen sekä psykososiaalinen tuki, joka pitää sisällään nuoren omien voimavarojen tukemisen. Jälkihuolto tukee myös nuorta tulevaisuuden suunnittelussa, koulunkäynnissä, opintojen suorittamisessa ja työllistymisessä. Lisäksi jälkihuollosta annettu tuki voi liittyä asumiseen ja talousasioihin, tai vapaa-aikaan ja harrastuksiin. (Terveyden- ja hyvinvoinninlaitos 2023a.)

Jälkihuollon tehtäviin kuuluu myös nuoren henkilökohtainen ohjaus ja neuvonta arjessa selviytymiseen sekä palvelunohjaus. Jälkihuollon ohjaus on myös sosiaalisen ja psyykkisen toimintakyvyn vahvistamista ja auttaa nuorta hakeutumaan terveydenhuollon palveluihin. (Yliruka, L., Kantoluoto, A., Heino, T., Laine, T. & Hipp, T 2020, 17.)

Jälkihuollon asiakassuunnitelma sisältää seuraavat tukimuodot:

1. Lastensuojelulain 7 luvun mukaiset tukitoimet
2. Asumisen ja toimeentulon turvaaminen
3. Jälkihuollon sosiaaliohjaus
4. Taloudellinen tuki
5. Sosiaalityö
6. Perhehoito+ itsenäistymisasunto
7. Monialainen yhteistyö
8. Sähköisten palveluiden hyödyntäminen (Niemi-Weckström & Turunen 2022, 30.)

Terveyden- ja hyvinvoinnin laitoksen Yhdessä aikuisuuteen - Elämässä eteenpäin hankkeen loppuraportissa nostettiin esille, että jälkihuollon uudistamisryhmä oli tuonut esille ehdotuksen siitä, että aikuistumisen tuen palveluvalikko voisi muodostua psykososiaalisesta tuesta, asumisen ja taloudellisesta tuesta. Palveluvalikossa olisi myös talous- ja velkaneuvontaa sekä päihdekuntoutusta. Aikuistumiseen tukeminen pitäisi myös sisällään opintojen ja työllistymisen tukemisen, harrastuksissa tukemisen, terveystarkastukset ja mahdollisuuden tukihenkilöön. (Hirschovits-Gerz ym. 2023, 38.)

2.2 Jälkihuolto prosessina

Ennen jälkihuollon alkamista sijaishuollon aikana tulee aloittaa tarpeen arviointi ja suunnittelu hyvissä ajoin. Suunnittelu toteutetaan lapsen ja hänen perheensä sekä sijoituspaikan ja muun verkoston kanssa. Sosiaalityöntekijän tehtävänä on yhteistyössä luoda nuorta tukeva palvelukokonaisuus, joka kirjataan jälkihuollon

asiakassuunnitelmaan. Suunnitelmaan kirjataan muun muassa jälkihuollon tavoitteet ja tarkoitus. Sijaishuollon aikana lapselle tai nuorelle on tehty asiakassuunnitelma, jota on käytetty suunnittelun ja arvioinnin keinona, jälkihuoltoa toteutetaan samalla idealla. (Terveyden- ja hyvinvoinninlaitos 2023a.) Jälkihuolto-työllä tuetaan aikuistumista ja itsenäistymistä tavoitteellisesti, johdonmukaisesti sekä pitkäkestoisesti. Jälkihuolto on suunniteltu aikuistuvan nuoren kanssa yhdessä siten, että se vastaa hänen tarpeisiinsa ja odotuksiinsa. Asiakkaan kanssa tehdään yhdessä kokonaissuunnitelma ja toteuttamisen tukena eri virastot muodostavat moniammatillisen palvelukokonaisuuden. (Terveyden- ja hyvinvoinninlaitos 2023a.) Nuoren jälkihuollon päättymisvaiheessa sosiaalityöntekijän tulee tarvittaessa laatia yhdessä nuoren kanssa suunnitelma, johon on kirjattuna nuorella käytössä olevat tukitoimet ja palvelut (Lastensuojelulaki 2007/417 §12:76).

3 SOSIAALIALAN SÄÄDÖKSET

3.1 Sosiaalityö- ja ohjaus

Sosiaalihuoltolaissa on määritelty sosiaalityö asiakas- ja asiantuntijatyönä, jolla rakennetaan yksilön, perheen tai yhteisön tarpeisiin vastaava sosiaalisen tuen ja palvelujen kokonaisuus. Kokonaisuus sovitetaan myös muiden toimijoiden tuen kanssa sekä sen vaikuttavuutta ja toteutumista tarkastellaan. Sosiaalityö on muutosissa tukevaa työtä ja sen tavoitteina on muun muassa yhdessä asiakkaan kanssa lievittää elämäntilanteen haasteita, vahvistaa asiakkaan toimintaedellytyksiä ja osallisuutta sekä edistää yhteisöjen sosiaalisuutta. (Sosiaalihuoltolaki 2014/1301 § 3:15.) Sosiaalihuoltolain mukaan sosiaaliohjaus on yksilöiden, perheiden ja yhteisöjen neuvontaa, ohjausta ja tukea palvelujen kanssa. Sosiaaliohjauksessa sovitetaan yhteen eri tukimuotoja. Sosiaaliohjauksen tavoitteena on edistää asiakkaiden hyvinvointia ja osallisuutta vahvistaen elämänhallintaa ja toimintakykyä. (Sosiaalihuoltolaki 2014/1301 § 3:16.)

Sosiaalihuoltolaissa on määritelty, että sosiaalipalveluja on järjestettävä muun muassa jokapäiväisen arjesta selviytymiseen, asumiseen, taloudelliseen tukeen, syrjäytymisen ehkäisemiseen ja osallisuuden mahdollistamiseen. Sosiaalipalveluja on myös järjestettävä väkivallasta aiheutuvan tuen tarpeeseen, akuuttiin kriisitilanteeseen, lapsen kehityksen ja hyvinvoinnin tueksi sekä päihteistä, mielen-terveysongelmista, sairauksista johtuviin haasteisiin. Tukea järjestetään myös, kun kyseessä on fyysisistä, psyykkisistä, sosiaalisista tai kognitiivisista syistä johtuva toimintakyvyn aleneminen. Tukea järjestetään myös asiakkaiden läheisten ja omaisten tukemiseksi. (Sosiaalihuoltolaki 2014/1301 § 3:11.)

Sosiaalityössä asiakkaan omatyöntekijällä on oltava palvelukokonaisuuden kannalta tarkoituksen mukainen sosiaalihuollon määrittelemä kelpoisuus (Sosiaalihuoltolaki 2014/1301 § 4:42). Sosiaalityö on muutosta tukevaa työtä ja sosiaaliohjaus on neuvontaa, ohjausta ja elämänhallintaa. Näissä on kuitenkin käytännössä hyvin pieniä eroja, jonka vuoksi niitä on vaikea erottaa. (Blomgren yms. 2016, 147–148.)

Sosiaalityöntekijän ja nuoren välillä käytävä yhteydenpito on erittäin tärkeää jälkihuollon onnistuminen kannalta, sillä työntekijä on se kenen tulisi antaa nuorelle

hänen tarvitsemansa tiedot oikeuksista ja antaa hänelle tarvitsemansa tuki ja palvelut. Sosiaalipalvelut, kuten esimerkiksi jälkihuolto heijastuu nuorelle työntekijän kautta. Tämä työntekijä voi olla esimerkiksi sosiaalityöntekijä tai sosiaaliohjaaja. (Hirschovits-Gerz ym. 2022, 32.)

Asiakasprosessien eteneminen, asiakassuunnitelmien laatiminen ja toteuttaminen ovat sosiaalityöntekijän vastuulla. Tämän lisäksi sosiaalityöntekijä vastaa asiakkaan ohjauksesta ja neuvonnasta, psykososiaalisesta työstä sekä toimii viranomaisverkostoissa ja nämä tapahtuvat usein sosiaaliohjaajan kanssa yhteistyössä. (Pukkio & Hipp 2016, 74.)

Sosiaalityössä merkittäviä tavoitteita on sosiaalisten ongelmien vähentäminen, yhteisöjen toimivuuden tukeminen sekä ihmisten toimintamahdollisuuksien tukeminen heidän elinympäristöissään. Sosiaalityössä nousee esille yhteiskunnallinen osaaminen, jolla mahdollistetaan erilaisten ongelmatilanteiden analyttinen jäsentely ja kestävien ratkaisujen löytäminen sekä niistä raportointi ja sosiaalialan tutkiva kehittäminen. Kertaluontoisilla interventioilla ei kuitenkaan pystytä vaikuttamaan pitkäaikaisiin ja syviin ongelmiin, vaan siihen tarvitaan juuri pitkäaikaista sosiaalityötä ihmisten omissa elinympäristöissään. Sosiaalityön tavoitteena on ehkäistä syrjäytymistä ja tukea asiakkaita myönteisissä elämänvalinnoissa sekä tukea heitä täysvaltaiseen yhteiskunnan jäsenenä toimimiseen. Myös muita tavoitteita sosiaalityölle on luoda, palauttaa sekä ylläpitää ihmisten autonomisen selviytymisen, hyvän elämälaadun ja elämäntilanteen edellytyksiä. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2017, 54.)

Sosionomit voivat työskennellä lastensuojelun avohuollossa joko sosiaaliohjaajina, perhetyöntekijöinä tai perheohjaajina ehkäisevässä tai korjaavassa työssä. Useimmiten sosionomi toimii työtehtävissään oman alansa edustajana moniammatillisessa verkostossa tuomassa esille sosiaalipalveluiden eri väyliä. Aikuis-sosiaalityöllä ja työikäisten palveluilla tarkoitetaan yli 18-vuotiaiden palveluita, joiden tarkoituksena on tukea eri elämäntilanteissa olevia ihmisiä. Heidän ongelmansa voivat olla muun muassa toimeentulolliset haasteet tai mielenterveys- ja päihdeongelmat. Aikuissosiaalityön osa-alueella sosionomi tehtävänimikkeenä

on yleisimmin sosiaali- tai palveluohjaaja, työvoimapalvelu ohjaaja tai asumisneuvoja. Useimmiten sosiaaliohjaajan työ on asiakkaan ja lähiverkoston parissa työskentelyä, palveluohjausta ja viranomaisverkostotyötä. (Raatikainen, Raatikainen, Saarnio & Vepsä 2019, 70–71.) Sosiaaliohjaajat, perhetyöntekijät ja perheohjaajat toimivat lastensuojelun avohuollossa lastensuojelun ehkäisevän tai korjaavan työn alueella. Lastensuojelussa sosionomin työ kokonaisvaltaisesti tukee asiakas- ja palveluprosessin etenemistä. Lastensuojelussa työskentelevä sosiaaliohjaaja voi vastaanottaa lastensuojeluilmoituksen, jonka jälkeen aloitetaan välittömästi lapsen ja perheen palvelutarpeen tunnistaminen ja arviointi sekä selvitetään heille palveluohjaus. (Raatikainen ym. 2019, 74.)

Sosiaalialalla voi työskennellä ammatillinen tukihenkilö, hän voi olla koulutukseltaan sosiaali-, terveys-, kasvatustieteiden, opetus-, taide-, liikunta-alan tai nuorisotyön ammattilainen, jolla on kuitenkin kokemusta lasten ja nuorten kanssa työskenteleystä. Tukihenkilöllä voi olla monenlaisia rooleja, esimerkiksi ihmissuhdeosaajana tai nuoren auttavana kätenä löytämään hänen omat vahvuutensa. Tukihenkilön toiminta vaihtelee tuettavan tarpeiden mukaisesti, hän voi toimia elokuvaseurana, mutta myös antaa tukea koulunkäynnissä. Tukihenkilö voi olla itsenäistyvän nuoren tukena koulutuspolulla, työllistymisessä ja asumisen harjoittelussa. Tukihenkilö ja tuettava järjestävät tapaamiset tuettavan elinympäristöön yhteisen tekemisen yhteyteen. Yhteydenpidon sekä keston pituus määräytyvät yksilöllisesti jokaisen tuettavan tarpeen mukaisesti. (Terveyden- ja hyvinvoinninlaitos 2023b.)

3.2 Laatusuositukset

Suomen kuntaliitto sekä sosiaali- ja terveysministeriö ovat laatineet yhteistyössä laatusuositukset lastensuojelulle vuonna 2014 ja laatusuosituksia on kokonaisuudessaan 27. Laatusuosituksessa esille nousee sen eettisyys ja myös lasten, nuorten ja heidän vanhempien osallisuutensa lastensuojelussa. Lähtökohtaisesti suositus on tarkoitettu tueksi lastensuojelupalveluiden toteuttamiseen, arviointiin, kehittämiseen sekä johtamiseen. Laatusuosituksessa on kuvattu viisi eettistä periaatetta, jotka saavuttavat tavoitteet, näitä ovat; asiakkaiden ihmisarvo ja perusoikeudet, lapsen etu, vuorovaikutus, ammattihenkilöstön työn laatu ja vastuulliset päätökset sekä toimintakulttuuri. (Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisu)

2019:8,12–16.) Suositusten neljä sisältöaluetta ovat osallisuus lastensuojelussa ja kokemusasiantuntijuuden hyödyntäminen palveluiden kehittämisessä, yhteinen palvelujärjestelmä ja eri toimijoiden välinen yhteistyö, osaavat ammattilaiset, tehtävänjako ja työntuki sekä monipuolinen arviointi. Lastensuojelun laatusuositus pätee yhtä lailla myös jälkihuollossa eettisyyden, hyvän kohtaamisen, yhdenvertaisuuden ja syrjimättömyyden sekä kunnioittavan kohtelun osalta. Laatusuositus koskettaa jälkihuollossa myös oikeudenmukaisuuden, turvallisuuden, avoimuuden, luotettavuuden, osallisuuden, osaavan henkilöstön, riittävien palveluiden ja hyvän vuorovaikutuksen osalta. (Pukkio & Hipp 2016, 58.)

Aluehallintovirastot ja niitä ohjaavat Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto Valvira valvovat kuntien ulkopuolella asiakkaiden kohtelua ja heidän oikeusturvaansa. Vuosittain valitaan painopistealueita, joihin valtakunnallinen sosiaali- ja terveyspalveluiden valvontaohjelma suuntaa valvontaprosessinsa. Tavoitteena suunnitelmallisessa valvonnassa on, että kiinnitetään huomiota laajemmin havaittuihin puutteisiin tai epäkohtiin palvelujen toteuttamisessa tai viranomais-toiminnassa. Aluehallintovirasto voi järjestää kuntiin suuntaamalla arviointi- ja ohjauskäynneillä jälkihuollon valvottavaksi. Jälkihuoltoa voidaan tarkastella lastensuojelun palvelujärjestelmän osalta tai sitten laajemman lasten ja perheiden palvelujen alueena kokonaisuudessa, tällöin kiinnitetään erityistä huomiota palvelujen arvioinnista annettuihin ohjeisiin, siihen miten jälkihuoltoa toteutetaan ja onko asiakaskohtaiset jälkihuoltosuunnitelmat lain mukaisia. (Pukkio & Hipp 2016, 59–60.)

Jälkihuollon palvelun toteutukseen liittyvät epäkohdat tai puutteellisuus nousee esiin useasti kanteluiden kautta. Jälkihuollon nuori harvemmin kuitenkaan itse laatii kantelun, vaan sen tekee hänen huoltajansa tai läheinen. Kanteluista tulee ilmi, että asiakkaan rinnalla kulkeva aikuinen ei saa välttämättä tukea, vaikka hänen roolinsa nuoren itsenäistymisessä voi olla hyvin suuri ja viedä paljon voimavaroja. (Pukkio & Hipp 2016, 60.) Sopimusvaltioiden tulee huolehtia, että lasten huolenpidosta ja suojelusta vastaavat palvelut ja laitokset noudattavat annettuja normeja. Yhdistyneiden Kansakuntien sopimus ei pidä sisällään laajaa luetteloaluetta, joihin standardit tulee määritellä, mutta se kohdistaa niiden tärkeyttä koskien erityisesti muun muassa turvallisuutta, terveyttä, henkilökunnan määrää

sekä soveltuvuutta ja riittävää valvontaa. Valtioiden on noudatettava lapsen oikeuksien sopimuksen periaatteita ja velvoitteita asetettaessa kansallisia normeja sekä toteuttaessa ja järjestäessä palveluita. Toiminnoissa tulee huomioida kaikki Yhdistyneiden Kansakuntien lapsen oikeuksien sopimuksessa vahvistetut lasten oikeudet sekä viranomaisille tarkoitetut velvoitteet. (Pukkio & Hipp 2026, 62.)

Laadukkaan työskentelyn tulos koostuu johdon ja organisaation sekä työntekijän työn yhteistuloksesta. Johdon tehtävänä on pitää huolta, että eri työntekijäryhmien työnjako ja vastuualueet palveluissa ovat selkeät. Jotta lastensuojelun asiakas saa avun oikea-aikaisesti, niin työskentelyssä tulee olla mukana moniammatillinen verkosto ja viranomaisyhteistyötä. Poliittisten päätöksentekijöiden ja eri toimialojen johtajien tehtävänä on pitää huolta, että rakenteet organisaatioissa sekä palveluissa vahvistavat ammattilaisten yhteistyötä asiakkaiden asioissa. Esimerkiksi työajan hallinnassa ja päätöksenteossa. (Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2019:8, 25.)

Alueellisesti lastensuojelutyön organisoinnissa on paljon vaihtelevuutta. Organisaatioissa tulisi pitää huolta, että johto ja luottamushenkilöt mahdollistavat työntekijöille tehdä lastensuojelutyötä laadukkaasti. Jokaisen työntekijän velvollisuus on ylläpitää omaa osaamistaan sekä vahvistaa ammatillisuuttaan. (Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2019:8, 29.) Henkilöstöä tulisi olla tarpeeksi, jotta vuorovaikutus ja osallisuus toteutuu lastensuojelutyössä. Henkilöstörakenteissa tulee huomioida, että asiakaskohtaamisiin sekä asiakkaiden asioiden dokumentoimiseen on varattu tarpeeksi aikaa työntekijöille. (Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2019:8, 30.)

Oman työskentelyn reflektointi lastensuojelutyössä on tärkeää, jotta tämä onnistuu, tulee työyhteisössä olla mahdollisuuksia, että reflektointi on mahdollista. Reflektointi työyhteisössä edesauttaa muun muassa työn uudistumista, ammatillisuuden vahvistumista sekä työn mielekkyyttä. Kriittinen itsearviointi on merkittävässä roolissa työssä tiimitasolla. Tiimit koostuvat kollektiivisista ammatitiedosta, joka vaikuttaa mittavasti työntekijöiden työskentelyyn. Onnistunut tiimityöskentely voi parantaa työskentelyn laatua mittavissa määrin, on kuitenkin huo-

mioitava, että tiimit voivat pitää sisällään muotoutuneita käytäntöjä, joihin vaikuttavat ihmisten tutut tavat toimia ja ajatella. Refleктоimalla omaa työskentelyä yhdessä työyhteisössä edistetään työntekijöiden ja työyhteisön ammatillisuuden vahvistumista sekä kannustetaan pohtimaan syvällisemmin oman toiminnan vaikuttimia ja motiiveja. Henkilöstön ja johdon riittävän osaamisen huolehtiminen sekä työnohjaus on merkittävässä roolissa lastensuojelun laadun takaamisessa. Työnohjauksella mahdollistetaan ja tuetaan yksilö- sekä työyhteisötasolla reflektointia organisoituminen ja tietoperusteinen ammatillisuus. (Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskuksen julkaisu 2019:8, 32.)

4 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS, TAVOITE JA TUTKIMUSKYSYMYKSET

Opinnäytetyömme tarkoituksena on tutkia sosionomien eli sosiaaliohjaajien ja sosiaalityöntekijöiden työnjakoa ja -tehtäviä jälkihuollossa. Aineiston keräämiseksi haastattelemme neljää jälkihuollon parissa työskentelevää työntekijää. Opinnäytetyötämme materiaali menee jatkokäyttöön Jäkälä-hankkeelle.

Tutkimusongelmamme on sosiaalityöntekijöiden ja sosiaaliohjaajien työnjaot ja -tehtävät jälkihuollon parissa sekä miten näihin voisi saada selkeyttä. Tutkimuskysymykseksi valikoitui kysymys 1, koska halusimme saada käytännön tietoa vahvistamaan teoriaa, jotta voimme peilata näitä keskenään. Tutkimuskysymys 2 valikoitui, sillä kehittämiselle on tarvetta sekä työnjaon ja työtehtävien selkeyttäminen on myös yhtenä Jäkälä-hankkeen tavoitteena.

Opinnäytetyömme tutkimuskysymykset ovat:

1. Mitä ovat sosiaaliohjaajien ja sosiaalityöntekijöiden työnjaot ja -tehtävät?
2. Miten työnjakoa ja työtehtäviä voitaisiin kehittää?

Haastatteluiden ja teorian pohjalta meidän tavoitteenamme on saada selkeyttä työnjakoihin sekä työtehtäviin. Tämän lisäksi selvitämme voiko näissä olla eroja työntekijä- tai aluekohtaisesti. Tutkimusongelmien kautta pyrimme hakemaan vastauksia, joiden avulla voidaan mahdollisesti kehittää Lapin hyvinvointialueelle tasavertaisempia jälkihuoltopalveluita. Saattamalla kehittämisideoita eteenpäin Jäkälä-hankkeelle, tutkimustuloksien avulla voidaan saada vaikuttavuutta niin työntekijöiden kuin myös asiakkaiden arkeen.

5 MENETELMÄLLINEN TOTEUTUS

5.1 Toimeksiantajan kuvaus

Jäkälä-hankkeen toteuttajina toimii Lapin hyvinvointialue sekä Lapin Yliopisto ja ammattikorkeakoulu. Hanke pilotoidaan Lapin hyvinvointialueen Lounaiselle palvelualueelle. Jäkälä-hankkeen tarkoituksena on kehittää jälkihuoltopalveluita Lapin alueella. Pää tavoitteena on luoda yhdenvertaiset ja tasalaatuiset palvelut hyvinvointialueelle. Tavoitteen saavuttamiseksi hankkeessa pyritään lisäämään ja vahvistamaan ammattilaisten osaamista sekä selkiytetään ammattilaisten työnjakoja ja rooleja. Jälkihuollossa työskentelevien eri ammattilaisten monialaiset yhteistyörakenteet, palveluprosessit ja työkäytännöt tunnistetaan ja koordinoidaan sekä kuvataan asiakkaiden tarpeista pohjautuvia palvelupolkuja. Toimintamallien kehittäminen ja luominen sekä käytänteiden luominen uusissa palveluissa esimerkiksi vertaisryhmätoiminnassa. Hankkeen päätyttyä toimivat käytänteet pyritään ottamaan käyttöön koko Lapin hyvinvointialueella.

Hankkeessa hyödynnetään monipuolista asiantuntijatietoa, jota saadaan asiakailta sekä heidän läheisiltään ja ammattilaisilta. Sosiaalialalla ammattilaiset ovat nähneet tarpeelliseksi kehittää sosiaaliohjaajien ja sosiaalityöntekijöiden työnjakoa sekä tehtävänkuvia jälkihuoltotyössä. Hankkeen tarkoituksena onkin saada selkeyttä sosiaaliohjaajien ja sosiaalityöntekijöiden työnjakoon ja tehtävänkuvaan jälkihuolto työssä niin, että ne vastaavat nuorten tuen tarpeita.

5.2 Lähestymistapa

Laadullinen tutkimus on prosessi, aineistonkeruun tuottaa tutkija itse, jolloin voidaan ajatella näkökulmien ja tulkintojen kehittyvän hiljalleen tutkimusprosessin aikana. Tutkimustoiminnan ymmärtäminen on myös oppimistapahtuma. Aineistonkeruumenetelmien avulla päästään lähelle tutkittavaa kohdetta ja tutkittava ilmiö avautuu prosessin aikana ja tutkimusmenetelmälliset ratkaisut selventyvät. Laadullisen tutkimuksen ominaispiirteen kautta tulee esille tutkimuksen eri elementtien kehittyminen prosessin aikana, elementtejä on tutkimustehtävä, teori-

anmuodostuminen sekä aineistonkeruu. Samaan aikaan tutkijan tietoisuuden kehittymistä hyödynnetään muun muassa tutkimustehtävän työstämisessä ja uudenlaisten aineistonkeruusykyjen toteutuksessa. (Kiviniemi 2018, 73–74.)

Laadullisessa tutkimuksessa aineistonkeruu ja tutkimusasetelman ratkaisut voi kehittyä vähitellen, tämä edellyttää prosessiluontoisuutta myös aineiston analysoinnilta. Hankitun aineiston analysointia on hyvä harjoitella koko prosessin ajan, kun tietoa tulee. Aineiston analyysi on siten luonteeltaan myös suuntaa antavaa, jolloin tarkoituksena on täsmentää tutkimustehtävää, löytää linjoja jatkossa tapahtuvaa aineistonkeruuta varten ja siten kohdistaa tutkimusta tarkoituksenmukaiseksi arvioituun suuntaan. (Kiviniemi 2018, 81–82.)

Menetelmäksi valikoitui teemahaastattelu. Teemahaastattelu on yleinen muoto, jolla voidaan kerätä laadullista aineistoa tutkimukseen. Haastattelu on vuorovaikutustilanne, jossa tutkijan tavoite on kartoittaa haastateltavalta tutkimukseen liittyvät asiat. Haastattelijan osallisuus haastattelussa on positiivista ja rooli saa olla aktiivinen, esimerkiksi osoittamalla kuuntelevansa. Näillä eleillä tilanteesta saadaan miellyttävämpi kokemus sekä eläytymisellä kannustetaan haastateltavaa puhumaan vapaammin. Kun valitaan haastattelu metodiksi, on hyväksyttävä tilanteisuus ja vuorovaikutus pohtien näitä eri näkökulmista ja tuotava ne esille tutkimuksessa. Teemahaastattelussa aihepiirit ja teema-alueet on määrätty ennalta. Tutkimusmetodissa ei ole kuitenkaan tyypillisinä piirteinä kysymysten tarkka muotoilu tai järjestys. Haastattelijalla ei välttämättä ole käytössään valmiita kysymyksiä vaan voi käydä aiheen läpi tukilistan avulla, haastattelussa tulee varmistaa, että teema-alueet käydään läpi, mutta näiden järjestys ja laajuus voi vaihdella haastattelujen välillä. (Eskola, Lähti & Vastamäki 2018, 27–28.)

Haastattelun aiheen mukaan tulee huomioida, onko haastatteluun etukäteen tutustuttavaa materiaalia tarve toimittaa osallistujalle. Ennen haastattelua tulee ottaa myös huomioon haastattelun mahdollisen tallentamisen sopiminen. (Eskola, Lähti & Vastamäki 2018, 33–35.)

5.3 Kohderyhmä ja tiedoksi antajan valinta

Aloitimme tekemään opinnäytetyötä 2023 syksyllä, jolloin ajatuksena oli ensin tutkia jälkihuolto nuorten kokemuksia taloudenhallinnasta ja sen kehittämisestä. Ajatukset aiheesta kuitenkin matkan varrella muuttuivat ja opettaja antoikin meille ajatuksensiemenen nykyisestä aiheesta. Innostuimme aiheesta selvittää sosiaaliohjaajien ja sosiaalityöntekijöiden työnjaosta ja työtehtävistä jälkihuollon parissa. Tämän jälkeen aloimme työstää tätä aihetta niin, että laitoimme haastatteluvan kohderyhmän johtavalle sosiaalityöntekijälle sähköpostia yhteistyötä ajatellen. Saimmekin häneltä vastauksen ja suostumuksen yhteistyöhön.

Laadimme opinnäytetyön suunnitelman, jossa perehdyimme aiheeseen liittyvään tietoperustaan ja aloimme hahmottelemaan opinnäytetyössämme käsiteltäviä keskeisiä käsitteitä. Suunnitelman valmistuttua lähetimme tutkimuslupahakemuksen suunnitelman kanssa Lapin hyvinvointialueelle. Tutkimusluvan saatamme, lähetimme johtavalle sosiaalityöntekijälle informaatiokirjeen (Liite 1.) sekä haastattelukysymykset (Liite 2.), jotka hän välitti haastatteluun osallistuville työntekijöille. Sovimme Lapin hyvinvointialueella työskentelevien sosiaaliohjaajien ja sosiaalityöntekijöiden kanssa ryhmähaastattelun, joka toteutettiin Teamsin välityksellä 26.3.2024.

Kohderyhmäksi haastatteluun meille valikoitui hyvinvointialueen jälkihuoltotyön ammattilaiset. Ajattelempa, että aihe sosiaaliohjaajien ja sosiaalityöntekijöiden työnjaon ja -tehtävien kehittäminen on hyödyllinen ja ajankohtainen kaikille osapuolille. Ammattilaisten kohdalla se selkeyttää työntekoa sekä sen kuormittavuutta. Sosiaaliohjaajien ja sosiaalityöntekijöiden työnjaon ja -tehtävien selkeys mahdollistaa asiakkaille parempaa ymmärrystä kenen ammattilaisen kanssa työskentelevät minkäkin asian kanssa.

5.4 Aineistonkeruu prosessin kuvaus

Tutkimuksen toteuttamisen lähtökohtana oli kerätä tietoa sosiaaliohjaajien ja sosiaalityöntekijöiden työnjaosta ja -tehtävistä jälkihuollon kentällä. Saamamme hankesuunnitelman pohjalta yhtenä tavoitteena Jäkälä- hankkeessa oli selkiyttää

eri ammattilaisten työnjakoa ja rooleja, erityisesti jälkihuollossa toimivien sosiaaliohjaajien ja sosiaalityöntekijöiden osalta. Tutkimus toteutettiin kevään 2024 aikana.

Aineistonkeruu tapahtui haastattelemalla Lapin hyvinvointialueen sosiaaliohjaajia ja sosiaalityöntekijöitä. Haastattelimme neljää eri työntekijää, jotta saimme aiheesta mahdollisimman monipuolisen käsityksen. Teemahaastattelu toteutettiin Teamsin välityksellä ryhmähaastatteluna. Haastattelun toteuttamiseen haimme tutkimuslupaa Lapin hyvinvointialueelta. Ennen haastattelun toteuttamista lähitimme osallistujille informaatiokirjeen (Liite 1.). Informaatiokirjeessä osallistujille kerrottiin yhteystiedot, tutkimuksen aihe ja tavoite, aineistonkeruun toteuttaminen, osallistumisen vapaaehtoisuus. Informaatiokirjeessä tuotiin esille myös tutkimusaineiston käsittelyn luottamuksellisuus, rekisteri- ja asiakirjatietojen yhdistäminen tutkittavan antamiin tietoihin, tutkittavien yksityisyys tutkimusjulkaisuissa, tutkimusaineiston jatkokäytöstä ja arkistoinnista. Tutkimukseen osallistujien henkilöllisyys ei tule paljastumaan opinnäytetyön julkaisussa tai aineistossa.

5.5 Aineiston analyysi

Laadullisen analyysin voi avata siten, että se on aineiston tiivistämistä sekä jatkotyöstämistä käsitteelliseen tai vaihtoehtoisesti teoreettiseen muotoon. Laadullisen aineiston analysointiin ei ole olemassa selkeitä ohjeita, pohjaa tai kaavaa. Analyysissa olisi tarkoituksena syventyä aineistoon perinpohjaisesti sekä saada pienetkin asiat näkyviksi, josta voidaan käyttää termiä tulkinta. Aineiston pääkysymyksinä onkin se, mitä aineisto pitää sisällään ja mitä kaikkea siinä on kerrottu. Aineiston tarkastelu tulisi toteuttaa analyttisesti, tulkitsemalla esiin nousseita havaintoja sekä uusia ideoita hyödyntämällä teoriaa ja omaa ajatusmaailmaa. Aineistoanalyysin tarkoituksena on lisätä materiaalin informaatioarvoa. (Günther, Hasanen & Juhila 2024.)

Litteroinnilla tarkoitetaan puheen ja toiminnan purkamista kirjoitetuksi tuotokseksi, litterointi on merkittävässä osassa analyysiprosessia sekä laadullisen aineistoin sisäistämisessä. Litterointi on teknisesti tapahtuva prosessi, johon tutkijan tulee antaa aikaa sekä tarkkuutta. Samaan aikaan litterointi on kuitenkin

analyysiprosessin ensimmäinen vaihe, joka johdattelee tutkijan tutustumaan aineistoon läheltä, havainnoimaan aineistoa sekä tekemään tulkintoja saadusta aineistoista. (Kallio 2024.)

Koodaaminen, teemoittelu sekä tyypittely ovat laadullisen tutkimuksen analysoinnissa yleisimpiä tapoja. Edellä mainitut ovat toimivia välineitä analyysin tekemiseen ja näitä pidetään sisällönanalysoinnin muotoina. Valitessa menetelmää aineiston analysointiin pitää olla huolellinen ja ottaa huomioon että se sopii yhteen tutkimusongelman, tutkimuksen teoreettisen viitekehyksen sekä aineistojen kanssa. (Günther, Hasanen & Juhila 2024.)

Teemahaastattelusta saatua aineistoa voidaan analysoida kahdella eri tavalla, joita ovat; pelkästään kvantitatiivisesti tai kvantitatiivisuutta ja kvalitatiivisuutta yhdistellen. Teemahaastattelun analysointia ei tarvitse toteuttaa juuri jollain tietyllä tavalla, vaikkakin haastattelutyypille on tavanomaista teemoittelu ja tyypittely, jotka sitten johtavat loogiseen jatkuvuuteen. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2024.)

6 TULOKSET

6.1 Tutkimukseen osallistuneiden taustatiedot

Haastattelimme neljää jälkihuollossa työskentelevää ammattilaista, joista kaksi toimii sosiaaliohjaajina ja kaksi sosiaalityöntekijöinä. Sosiaaliohjaaja ja sosiaalityöntekijä toimivat työpareina ja työpareilla oli kaksi työpistettä, mutta toimivat kuitenkin tiiminä. Osalla haastateltavissa oli useamman vuoden työkokemus jälkihuoltotyöstä ja osalle jälkihuoltotyö oli uudempaa.

6.2 Mitä ovat sosiaaliohjaajien ja sosiaalityöntekijöiden työnjaot ja -tehtävät?

Sosiaalityöntekijöillä on hyvin vaihteleva työnkuva. Sosiaalityöntekijöiden työtehtäviä määrittää laki, mutta hyvinvointialue on määritellyt työtehtäviksi myös asiakassuunnitelmat, itsenäistymisvaroista päättäminen ja niiden maksaminen, erilaiset taloudelliset tukitoimet, verkoston kartoittaminen sekä asiakkaiden saattaminen ensisijaisiin palveluihin. Asiakkaan tilanteen tunteminen ja asiakassuunnitelman lisäksi myös sen mukaisten palveluiden järjestäminen ja niistä päättäminen ovat sosiaalityöntekijän työtehtäviä. Haastattelussa nostettiin esiin, että edellä mainittuja työtehtäviä tekee myös yhtä lailla sosiaaliohjaajat. Haastattelussa tuli ilmi, että vasta lähiaikoina sosiaalityöntekijä on ollut sosiaaliohjaajalle kokoaikainen työpari.

Sosiaalityöntekijät eivät halua olla sellaisia, jotka ovat kaukana asiakkaan arjesta. Esimerkiksi kun asiakas ottaa yhteyttä raha-asioissa, niin samalla tulee myös paljon kuulumisten vaihtoa ja siinä voi olla myös neuvontaa sekä ohjausta eri asioiden kanssa. Myös yhteydenpito liittyy asiakkaan kokonaisvaltaisen tilanteen hahmottamiseen ja pitää olla ajan tasalla muustakin kuin taloudellisista asioista.

Haastattelussa tuli ilmi, että sosiaalityöntekijällä on selkeät työtehtävät, mutta on myös paljon työtehtäviä, joita sosiaalityöntekijät ja ohjaajat tekevät limittäin. Sosiaalityöntekijöiden ja sosiaaliohjaajien kesken työtehtävät on jakautuneet myös osaamisen mukaan. Asiakkuudet, jotka tarvitsevat lyhyellä aikavälillä paljon aikaa ovat ohjautuneet sosiaaliohjaajalle ja arjen asiat ovat sosiaaliohjaajan vastuulla. Asiakkaiden kohdalla, jotka ovat tarvinneet pitempiaikaisesti tukea, on järjestetty tukihenkilö arkeen tueksi.

Sosiaaliohjaajat auttavat asiakkaita konkreettisten asioiden kanssa mallintamalla, joita ovat esimerkiksi terveyskeskuksen ajanvaraus tai siivoustehtävien opettelu. Sosiaaliohjaajan työ on arkisten asioiden parissa työskentelyä paljon tukea tarvitsevien asiakkaiden kanssa. Sosiaaliohjaaja ei voi päättää itsenäistymisvaroista, mutta voi valmistella päätöksiä sosiaalityöntekijälle. Asiakassuunnitelmaa sosiaaliohjaaja ei voi laatia yksin, mutta usein se tehdään parityönä ja sosiaaliohjaaja toteuttaa asiakassuunnitelmassa sovittuja asioita nuoren arjessa. Jälkihuollossa asiakasmäärä on suuria ja uusia asiakkuuksia tulee. Nyt kun jälkihuollon asiakasmäärät ovat olleet isossa kasvussa, niin se tarkoittaa sitä, ettei kummallakin työntekijällä ole mahdollisuutta osallistua kaikkiin asiakastapaamisiin.

Haastattelussa tuli ilmi, että asiakastapaamisten toteuttamisessa joudutaan pohtimaan yksilökohtaisesti, onko parityöskentelylle tarvetta vai voidaanko tapaamiset toteuttaa yksilötyöskentelynä. Asiaksrakenteissa on tapahtunut muutoksia ja tämä näkyy siten, että asiakkaiden toimintakyky voi olla hyvin heikkoa, kun he tulevat sijaishuollosta jälkihuoltoon. Asiakkaiden kanssa on paljon sitä, että he käyvät pohjalla ja häviävät työntekijöiltä ja jonkin ajan päästä asiakkaat ottavat yhteyttä kertoen, että haluavat palvelua. Jälkihuollon asiakkaat kokevat sijaishuollon jälkeisen vapauden niin hyvänä, että jälkihuolto koetaan niin ikään lastensuojelun perään katsomisen jatkona. Asiakkaiden tulee oivaltaa, että heidän on itse oltava aktiivisena osapuolena saadakseen sellaista palvelua, kun haluavat. Keskustelussa todettiin myös, että työntekijät voivat tehdä hyviä suunnitelmia asiakkaan tukitoimista, mutta jos asiakas ei ole itse aktivoitunut niin suunnitelmat eivät johda mihinkään.

6.3 Miten työnjakoa ja työtehtäviä voitaisiin kehittää?

Haastattelussa tuli ilmi, että työnjakoa olisi syytä kehittää, mutta vastualueet voisi pysyä samanlaisena. Jos vastualueisiin tehtäisiin muutoksia, se voisi vaikeuttaa työntekijöiden työtä. Työnjakoa voitaisiin kehittää niin, että lakisääteisiä tehtäviä sekä organisaation myötä tulleita tehtäviä pureskeltaisiin pienempiin osiin. Olisi tärkeää myös selvittää mitä hyvinvointialue haluaa tarjota asiakkaille sosiaaliohjauksella. Näiden myötä voitaisiin saada perusteluita lisäresursseille.

Haastattelussa pohdittiin sitä, että jos sosiaaliohjaajia olisi enemmän, asiakasmäärät voisivat jakautua paremmin sosiaaliohjaajien kesken, jonka avulla he voisivat tehdä myös työtä mitä tällä hetkellä ostetaan paljon tukihenkilöiltä. Haastateltavat pohtivat millaista sosiaaliohjaajien työ olisi muutoksen myötä. Tärkeänä huomiona haastateltavat nostivat esille asiakkaiden edun. Työssä tärkeintä on se, että asiakkaan etu toteutuu ja että työntekijät toimivat lain puitteissa. Asiakkaiden tilanteet sanelevat hyvin paljon työtä ja niihin on jonkun pakko reagoida, työntekijän statuksella ei asiakkaiden tilanteissa ole mitään väliä.

Työskentelyssä tulisi pyrkiä samankaltaiseen työskentelytapaan, etteivät asiakkaat saa eriarvoista palvelua. Työntekijöiden työtehtäviä tulisi kehittää asiakastarpeiden mukaisesti. Tukihenkilöpalveluiden laatu voi vaihdella. Jos tiimiin saataisiin lisää henkilöstöresursseja, voitaisiin tukihenkilöpalvelua järjestää hyvinvointialueelta ja tämän myötä asiakkaat saisivat tasalaatuisempaa palvelua. Jos tukihenkilön työtehtävää tekevä työntekijä olisi osa tiimiä niin muun muassa tiedot asiakkaista välittyisivät suoraan työntekijöille. Tämä työntekijä voisi olla ammatiltaan esimerkiksi lähihoitaja.

”Resursseja tarvitsemme lisää jälkihuoltoon” (Haastateltava 3)

Haastattelussa nousee esille asiakkaiden taloudelliset asiat. Jälkihuoltotyössä olisi hyvä keskittyä enemmän taloudelliseen ohjaukseen ja neuvontaan. Osa asiakkaista tarvitsisi säännöllisesti ohjausta ja tukea talousasioissa ennen kuin he oppivat itse hoitamaan niitä. Olisi hyvä, jos taloudellinen ohjaus ja tuki aloitettaisiin jo sijaishuollon aikana, koska usein asiakkaille käy niin, että täysi-ikäistyttyään raha-asiat ajautuvat siihen tilanteeseen, että maksut ovat ulosotossa. Tässä olisi yksi kehittämisen kohde jälkihuoltotyössä.

Talouteen liittyen haastattelussa tulikin hyvä kehitysidea sovelluksesta, jossa nuori voisi harjoitella turvallisesti laskujen maksua niin, että käytössä olisi digieuroja mitkä hänellä olisi sitten todellisuudessa käytössä täysi-ikäistyttyään. Tällaiselle olisi käyttöä, kun taloudelliset asiat ovat niitä missä asiakkaat kokevat epäonnistumista. Asiakkaila laantuu helposti kiinnostus asioiden hoitamiseen, eikä niihin ole välttämättä tarvittavia taitoja, jonka vuoksi olisikin hyvä, että tukea ja

ohjausta järjestettäisiin myös sijaishuollossa eikä asia jäisi ainoastaan jälkihuollon vastuulle.

Prosesseja olisi hyvä selkeyttää, koska niissä on kehittämisen tarvetta. Esimerkkinä asiakkaiden toimeentuloon ja jälkihuollon tukiin liittyvät tukihakemukset. Tällä hetkellä palvelu ei ole selkeää asiakkaalle vaan hänen pitää soittaa sosiaalityöntekijälle tai ohjaajalle ja pyytää tarvitsemaansa asiaa. Olisi hyvä, jos hakemukset tulisivat jostain virallisesta reitistä pitkin. Tämä olisi työntekijöille konkreettinen merkki prosessin käynnistymisestä ja mihin mennessä päätös tehdään. Huolimatta päätöksen lopputuloksesta jälkihuollon yhtenä tavoitteena on opettaa nuoria toimimaan yhteiskunnan edellytysten mukaisesti. Kaikki asiat mitä asiakkaat pyytävät tulee mennä virallisten hakemusten ja päätösten mukaisesti, jolloin asiakkaalla olisi oikeus valittaa. Asiakkaat tietävät, että asian vireilletulon myötä menee noin viikko, kunnes asiakas saa hakemuksesta päätöksen. Asiakkaiden viesteistä voi olla välillä vaikea tulkita onko kyseessä hakemus vai tarve ohjaukselle ja neuvonnalle. Olisi hyvä, jos hakemukset tulisivat jostain virallisesta järjestelmästä tietyssä järjestyksessä ja niitä käsiteltäisiin sen mukaisesti. Haastattelussa tuli ilmi, että olisi hyvä olla jonkinlainen foorumi mistä asiakkaat voisivat tehdä hakemukset, tämä olisi suuri kehittämisen kohde. Yhtenä vaihtoehtona nousi esille lomake, joka voitaisiin lähettää asiakkaille WhatsAppilla, ja sitten asiakkaat tekisivät tarvitsemansa valinnat kuvankäsittelyohjelmalla.

” Mä oon tykännyt hirveästi tiimeistä kyllä ja just niinku tykkään teistä kaikista ihan hirveästi ja se on tosi iso osa työssä viihtyvyyttä. Jos olisi huonot esihenkilöt ja huono tiimi, voin kertoa, että en olisi tässä työssä.” (Haastattava 2)

Keskusteluissa korostui vahvasti tiimin tuki niin hyvissä kuin huonoissakin hetkissä. On tärkeää, että työyhteisössä pystytään nostamaan kädet ylös virheen merkiksi. Esihenkilöiden rooli on tärkeä ja heiltä helposti saatava tuki ja apu on korvaamatonta työntekijöille. Esihenkilö, joka tukee, luo sellaisen työilmapiirin, että uskaltaa lähteä kokeilemaan asioita, vaikka sattuisi virheitä. Asiakkaiden erityisyyden vaaliminen on, se mikä työssä tulisi toimia ja olla läsnä työssä päivittäisellä tasolla.

Työntekijänä täytyy hyväksyä, että vaikka kuinka työntekijänä yrittäisi tehdä ihmeitä, niin asiakkaan asia ei välttämättä siinä hetkessä ratkea. Sosiaali-ala kasvattaa sinnikkyyttä, ymmärrystä, keskeneräisyyden sietämistä ja paineensietokykyä. Näiden lisäksi tuli esille, että oman vajavaisuuden hyväksyminen on todella iso asia ja se, että pystyy nauramaan itselleen.

”Meillä on niin keskustelevaa ja toimiva tiimi, että tässä jotenkin on turvallista töpeksiä.” (Haastateltava 4)

7 POHDINTA

7.1 Ajatuksia opinnäytetyöstä prosessina

Koemme valinneemme opinnäytetyöksi aiheen, joka on hyvin ajankohtainen ja toivomme, että jälkihuoltotyöhön saataisiin valtakunnallisesti yhteneväiset ja pysyvät työnjaot -ja tehtävät, jotka olisivat kuitenkin tarvittaessa sovellettavissa.

Olemme kokeneet tärkeäksi olla edistämässä kehitystyötä jälkihuollon parissa. Koemme, että jälkihuollon työtehtäviä on tärkeä selkeyttää ja tuoda esiin, kuntien muututtua hyvinvointialueiksi, jotta palvelut olisivat tasalaatuisia ja myös työntekijöiden työnkuvat olisivat valtakunnallisella tasolla yhteneväiset.

Koemme, että teemahaastattelulla saimme aiheitamme syvällisemmin tutkittua ja pystyimme ohjaamaan keskustelun ennalta valittuihin tärkeisiin teemoihin ja tarkentamaan kysymyksiä sekä saamaan selkeämmän kuvan tutkittavasta aiheesta. Haasteena teemahaastattelussa kuitenkin koimme sen, että miten saamme kohderyhmään yhteyden sekä miten saadaan aseteltua teemat siten, että niistä saadaan sujuva keskustelu. Kiinnitimme huomiota, että keskustelusta saimme todellista tietoa eikä keskustelu rönsyillyt teemojen ulkopuolelle.

Lähetimme haastateltaville kysymykset etukäteen, jotta haastateltavat pystyivät valmistautumaan haastattelun kysymyksiin. Lähettämällä haastattelukysymykset ennakoimme, että haastateltavien vastaukset voisivat olla laajempia. Teemahaastattelun avulla saimme työntekijöiden kertomaa aineistoksi opinnäytetyöhömme. Haastattelun avulla toivoimme, että saamme selville mistä 2. tutkimuskysymys on työelämässä noussut, onko tähän vaikuttanut esimerkiksi työn määrä ja kuormittavuus sekä onko toiveena pyrkiä siirtämään työtehtäviä ammattilaisilta toisille. Koemme, että saimme tähän vastauksen sillä työn kuormittavuus ja lisäresurssin tarve nousi keskustelussa esille useita kertoja.

Koimme, että keskustelu asiakasmääristä on opinnäytetyöhömme hyvää tietoa ja se avasi sosiaalityöntekijöiden työmäärää sekä resurssien lisätarvetta, jonka he toivat myös esille haastattelussa. Koemme tulevina sosiaalialan ammattilaisina resurssipulan tärkeäksi aihealueeksi, sillä se tulee vaikuttamaan muun muassa

meidän työhyvinvointiimme kokonaisvaltaisesti. On myös selkeää, että työntekijöiden työssä jaksaminen vaikuttaa asiakkaiden palveluiden laatuun. Resurssipuulla on myös selkeä vaikutus palveluiden laadussa ja asiakkaiden oikeuksien toteutumisessa, muutenkin kuin vain vähimmäismäärässä.

Oppimistamme ovat vahvistaneet toisen opinnäytetyön tekijän työkokemus jälkihuoltotyöstä, opinnäytetyön pitkäkestoinen työstäminen sekä keskenään käydyt keskustelut aihealueesta. Olemme matkan varrelta saaneet positiivista palautetta opinnäytetyöstämme, sen aiheesta ja tärkeydestä. Olemme saaneet useilta eri henkilöiltä palautetta opinnäytetyömme aiheemme tärkeydestä, ajankohtaisuudesta sekä aiheena jälkihuoltotyö on herättänyt paljon mielenkiintoisia keskusteluja. On ollut ilomme saada tuoda esiin jälkihuoltotyön työtehtäviä ja tuoda niihin selkeyttä sekä viedä tietoa eteenpäin Jäkälä-hankkeelle kehitettäväksi.

Toinen meistä on työskennellyt jälkihuollossa erityisohjaajana yksityisellä puolella. Työelämässä esille nousi yllättävän selkeä työnjako sosiaalityöntekijöiden ja sosiaaliohjaajien välillä. Sosiaalityöntekijälle kuului järjestämisvastuu, palvelun seuranta sekä verkostotyöskentely palveluntuottajan ja tarvittaessa muun verkoston kanssa. Järjestämisvastuulla tarkoitamme tässä palvelusopimuksellisia asioita, kirjaukseen ja raportointiin liittyvää seurantaa sekä toimeentulon ja talousasioiden turvaamista. Sosiaaliohjaajan työ oli taas palvelun toteuttamista jälkihuoltosuunnitelman pohjalta, yhdessä nuoren kanssa. Työskentely saattoi olla muun muassa verkostotyöskentelyä, viranomaistapaamisia tai arjen asioiden hoitamista/tekemistä yhdessä. Sosiaaliohjaaja toimi jälkihuollossa nuoren lähityöntekijänä ja sosiaalityöntekijä pysyi etäisempänä, mutta oli kuitenkin tuttu ja tavoitettavissa tarpeen mukaan. Pohdintaa herättääkin se, että onko tällainen työnjako yleistä valtakunnallisella tasolla tai esimerkiksi hyvinvointialueiden kaupunkien jälkihuollolla.

Olemme koonneet opinnäytetyöhömmme niin monipuolisesti kuin mahdollista haastattelussa esille nousseet kehittämiskohteet. Tämän vuoksi opinnäytetyötämme voidaan hyödyntää Jäkälä-hankkeen kehittämistyössä ja toivomme, että opinnäytetyöstämme hyötyy muutkin alan ammattilaiset. Odotamme innolla Jäkälä-hankkeesta tulevia kehittämisideoita ja näiden tuloksia.

Keräsimme tietoa monipuolisesti eri lähteitä käyttäen ja lähdekriittisesti. Opinnäytetyömme keskeisenä tietoperustana käytimme lainsäädäntöä, jo tehtyjä tutkimuksia, hankkeen loppuraporttia, lastensuojelun laatusuositusta ja erinäisiä oppaita. Opinnäytetyössä huomasimme, että tiedon saatavuus ja tiedonhaku oli haastavampaa kuin mitä osasimme odottaa. Prosessin aikana lastensuojelun jälkihuoltotyöstä löytyi hyvin kattavasti yleistä tietoa, mutta syventävää tietoa oli suppeasti ja repaleisesti.

Olemme tutkijoina olleet neutraaleja, esteettömiä ja vastuullisia toimijoita tutkimuskohteeseen nähden, mikä on edistänyt tutkimuksemme eettisyyttä. Opinnäytetyössämme olemme joutuneet kiinnittämään huomiota eettisyyteen, erityisesti sillä haastateltava kohderyhmä oli pieni ja helposti tunnistettavissa. Tämä nousi esiin esimerkiksi aineistoa analysoidessa. Tutkijoina olemme olleet läpi opinnäytetyön motivoituneita, innostuneita aiheeseen.

Opinnäytetyömme arvoa on lisännyt työn tekeminen yhdessä, sillä opinnäytetyön sisältö on luonnollisesti laajempi kahdestaan tehdessä sekä se on valmistellut meitä myös parityöskentelyyn, joka tulee olemaan merkittävässä roolissa työelämässä. Olemme oppineet toisiltamme näkemään asioita eri näkökulmista. Työn tekemistä on helpottanut samanlaiset aikataulut, arvot ja asenteet opinnäytetyötämme kohtaan. Olemme työstäneet opinnäytetyötämme yhdessä ja erikseen, mutta kuitenkin tasapuolisesti. Jälkikäteen ajateltuna olisimme voineet perehtyä paremmin opinnäytetyöhön prosessina, sen eri vaiheisiin sekä siihen liittyvään oheistyöhön.

Opinnäytetyömme tavoitteena oli saada selkeyttä jälkihuollossa työskentelevien sosiaaliohjaajien ja sosiaalityöntekijöiden työnjakoon ja -tehtäviin. Tämän lisäksi selvitimme jälkihuollossa työskentelevien sosiaaliohjaajien ja sosiaalityöntekijöiden avulla, miten työnjakoa ja -tehtäviä voitaisiin kehittää. Mielestämme saavutimme tavoitteet, sillä haastattelun avulla saimme kehittämiskohteita mitä tulevaisuudessa olisi mahdollista työstää. Saimme tietoperustan avulla hyvän pohjatiet-

don jälkihuollosta sekä työntekijöiden työnkuvista ja tätä tietoa tuki myös työntekijöiden haastattelu. Haastattelusta saimmekin monipuolista tietoa. Haastattelu ja tietoperusta tukivat toisiaan.

Uusista kehityksen kohteista on matkan varrella tullut muutamia ajatuksia. Kehittämistyöllä voitaisiin parantaa esimerkiksi työhyvinvointia, työn sujuvuutta ja palveluiden tasavertaisuutta. Nämä asiat nousivat esille myös haastattelussa. Lisäksi Lapin hyvinvointialueen jälkihuollon ammattilaisten kanssa toteutuneesta haastattelusta tuli esille työntekijöiden työssä viihtyvyys, tiimityöskentelyn ja asiakkaiden merkittävyys.

Opinnäytetyömme johtopäätöksenä voimme todeta oppineemme, että jälkihuoltotyötä tulisi kehittää mittavissa määrin tasavertaisemmaksi. Jälkihuoltoon olisi mielestämme hyvin tärkeää saada lisäresursseja, jotta jälkihuoltotyö voisi olla tasavertaisempaa ja tasalaatuisempaa. Haastattelussa käydyn keskustelun pohjalta huomioimme, että jälkihuollon työnjaossa on kehitettävää. Työ voisi olla selkeämpää, jos sosiaalityöntekijöiden ja sosiaaliohjaajien työtehtävät olisivat eriteltyinä. On ymmärrettävää, että tähän vaikuttaa resurssipula, mutta pitkällä aikavälillä limittäinen työnteko kuormittaa työntekijöitä.

7.2 Tulosten tarkastelu/ johtopäätökset

Ensimmäisenä tutkimuskysymyksenä meidän opinnäytetyössämme oli, että mitä ovat sosiaaliohjaajien ja sosiaalityöntekijöiden työnjaot ja -tehtävät. Saimme tutkimuskysymykseen hyvin kattavia vastauksia haastateltaviltamme. Sosiaalityöntekijöillä ja sosiaaliohjaajille on haastattelun kautta saadun tiedon pohjalta omat työtehtävät, joita ohjaa laki ja työnantajan määrittelemät raamit. Haastateltavilla oli myös näiden lisäksi Lapin hyvinvointialueen oma delegointisääntö, joka määrittelee myös sosiaalityöntekijöiden ja sosiaaliohjaajien työtehtäviä sekä etenkin sosiaaliohjaajien oikeuksia tehdä tiettyjä työtehtäviä. Haastattelusta tuli esille, että kuitenkin sosiaalityöntekijät ja sosiaaliohjaajat tekevät osittain työtehtäviä limittäin ja myös työparina.

Haastateltavilta saadun tiedon pohjalta myös he voivat keskenään sopia osittain, mitä työtehtäviä tekevät ja miten työ käytännössä toteutetaan. Haastattelussa nostettiin muutamia kertoja esiin asiakkaiden toimintakyky ja tuen tarve, joilla on vaikutus asiakastyön toteuttamisessa. Asiakkaiden kohdalla pohditaan myös, sitä onko yksilötyöskentely riittävää vai onko tarvetta parityöskentelylle. Haastattelusta saadun tiedon pohjalta voidaan todeta, että ohjauksen tarve ja intensiivisyys vaikuttaa työn toteutumiseen.

Haastateltavat toivat esiin työyhteisön hengen merkityksellisyyden ja toimivuuden tärkeyden. Haastateltavat kertoivat, että he saavat toinen toisistaan tukea arjessa sekä toivat esiin myös parityöskentelyn positiivisia puolia. Työparit painottivat yhteisen työhuoneen toimivuutta tiedonjakamisessa ja työparityöskentelyssä.

Haastattelusta nousi selkeästi esiin työtehtävät, joita sosiaaliohjaaja ei voi tehdä ja työtehtävät, jotka painottuvat pääosin sosiaaliohjaajalle, eli työnjako on heillä osittain selkeä. Sosiaaliohjaaja on mukana nuoren arjessa, toteuttamassa sovit- tuja asioita ja sosiaalityöntekijä tekee suunnitelman ja päätökset. Haastattelusta saadun tiedon perusteella meille selkiytyi sosiaalityöntekijöiden ja sosiaaliohjaa- jien työnkuva siten, että asiakassuunnitelma tehdään parityönä ja suunnitelmaan kirjatut toimet toteuttaa sosiaaliohjaaja. Kuten haastattelussa tulikin esille, niin kuitenkin sosiaaliohjaajat ja sosiaalityöntekijät tekevät limittäin työtehtäviä, ko- emme että tähän olisi tärkeää saada selkeyttä sillä tämä voi kuormittaa työnteki- jöitä. Myös resurssien suuntaamisen voisi ajatella olevan helpompaa ja selkeäm- pää, kun on yksi työntekijä ottaa jonkin työtehtävän itselleen hoidettavaksi koko- naisuudessaan niin pitkälti kuin mahdollista.

Työtehtävät, joita sosiaaliohjaaja ei voi tehdä on; asiakasprosessien eteneminen, asiakassuunnitelmien laatiminen ja toteuttaminen sillä, kuten lastensuojelun jäl- kihuoltotyön oppaassa on kerrottu niin nämä ovat sosiaalityöntekijän työtehtäviä. Lastensuojelun jälkihuoltotyön oppaan mukaan sosiaaliohjaaja toimii yhteis- työssä sosiaalityöntekijän kanssa (Pukkio & Hipp 2016, 74). Haastattelun ja tie- toperustan pohjalta voimme todeta, että haastateltavien tiimissä parityöskentelyä toteutetaan, mutta yksittäisten työtehtävien osalta olisi hyvä saada selkeyttä vas- tuuseen. Esimerkkinä haastattelussa nousi esille, että työpari tekevät joitain työ- tehtäviä limittäin.

Haastattelussa nousi useita kertoja esiin se, että resursseja tarvittaisiin lisää sekä mitä lisäresursseilla voitaisiin saavuttaa. Kehittämissideana nostettiin esiin, että työntekijät porrastettaisiin kolmeen tasoon; sosiaalityöntekijät, sosiaaliohjaajat ja tukihenkilön tehtävää tekevä työntekijä, jonka koulutukseksi riittäisi haastateltavien mielestä hyvin lähihoitajatutkinto.

Terveyden- ja hyvinvoinninlaitoksen mukaan tukihenkilönä voi toimia sosiaali- ja terveysalan ammattilainen. Tukihenkilön työnkuva määräytyy asiakkaan tuen tarpeiden mukaisesti. (Terveyden- ja hyvinvoinninlaitos 2023b.) Lastensuojelun laatusuosituksen mukaan henkilöstörakenteissa on huomioitava, että asiakastyöhön kokonaisvaltaisesti on varattava tarpeeksi aikaa sekä että henkilöstöä on riittävästi (Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2019:8, 30). Voimme todeta haastattelun sekä edellä mainitun tietoperustan pohjalta, että lisäresursseille olisi tarvetta ja esimerkiksi lähihoitajan koulutuksella työskentelevä tukihenkilö olisi hyvä lisä työttömiin.

Haastateltavat toivat esille, että työtehtävien kehittäminen on vaikeaa ja työtehtävät ovat asiakaskohtaisia. Tiiminä he ovat tuoneet keskenään aiemmin esiin kehittämiskohteita, joiden kautta he ovat voineet kehittää omaa työtään. Työntekijät joutuvat pohtimaan asiakastyössään sitä, kenen kanssa muutostyötä voidaan tehdä, sillä palvelun tarpeet ovat mittavia ja asiakasmäärät suuria.

Haastattelun perusteella voimme todeta, että saimme kohderyhmältä selkeän vastauksen siihen, että työnjaon kehittämiselle on tarvetta ja haastateltavilla oli hyviä kehittämissideoita. Haastattelussa tuli ilmi, että kehittäminen voi vaikeuttaa työntekijöiden työtä ja tällä viitattiin muun muassa vastuuseen. Haastateltavat halusivat, että vastualueet pysyvät samanlaisena, vaikka työnjako selkiytyisi. Yhtenä selkeänä kehittämiskohteena esiin nousi hyvinvointialueen sosiaaliohjauksen sisällön selkeyttäminen.

Lastensuojelun laatusuosituksissa on kerrottu, että onnistunut tiimityöskentely voi parantaa työskentelyn laatua, mutta tiimeissä voi olla muotoutuneita käytäntöjä, joihin vaikuttavat tutut tavat toimia ja ajatella. Lastensuojelun laatusuosituksissa

korostuu reflektoinnin tärkeys, sillä sen avulla voidaan uudistaa työkäytäntöjä, vahvistaa ammatillisuutta sekä tuoda työhön lisää mielekkyyttä. (Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2019:8, 32.) Tutkimustulosten ja tietoperustan perusteella voimme todeta, että kehittämistä edistävää reflektointia tapahtuu työyhteisössä, mutta työntekijät kokevat muutoksen vaikeaksi. Työyhteisössä koetaan, että refleктоiminen toimii ja on tärkeää.

Johto, organisaatio sekä työntekijät saavat yhdessä aikaan laadukkaan työn tuloksia. Johdon tehtävä on saada eri ammattilaisryhmien ja palveluiden työnjaot ja vastuualueet selkeiksi. (Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2019:8, 25.) Haastattelussa nousi esille, että tiimillä on laadukkaamman työn kehittämisideoita. Esimerkiksi, sosiaaliohjauksen sisällön selkeyttäminen. Viitaten Lastensuojelun laatusuosituksen voimme todeta, että johdon tehtävä olisi selkeyttää sosiaaliohjauksen sisältöä hyvinvointialueella.

Haastattelussa tuli ilmi, että taloudellista ohjausta ja neuvontaa haluttaisiin tehdä työssä enemmän. Tämä olisi hyvä aloittaa jo sijaishuollossa. Rahankäytön opeteluun olisi hyvä saada jonkinlainen sovellus, jossa nuoret voisivat opetella rahankäyttöä.

Kehittämisideana nousi esille foorumi, jossa nuoret voisivat tehdä hakemukset ja silloin saataisiin selkeyttä hakemusten käsittelyyn. Haastattelussa tuli ilmi, että tätä pidetään isona kehittämisen kohteena, mutta miettivät myös voisiko tähän toimia jokin muu ratkaisu. Toisena ratkaisuna haastateltavat toivat esiin lomakkeen, jonka voisi välittää viestillä asiakkaille. Näistä kehittämisideoista voimmekin todeta, että isommat muutokset järjestelmässä ovat kohdallisia, jotka eivät välttämättä suoranaisesti ole sosiaaliohjaajien tai sosiaalityöntekijöiden käsissä, mutta näillä on kuitenkin merkittävä vaikutus työn sujuvuudessa.

7.3 Eettisyys ja luotettavuus

Tieteellinen toiminta ei saa vaarantaa tutkijoiden eikä tutkittavien terveyttä ja turvallisuutta. Tutkimusta tehdessä osoitetaan kunnioitusta kollegoita ja jokaista tieteellisen toiminnan osapuolia kohtaan. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2023c,

14.) Opinnäytetyötä aloittaessa ja tehtäessä huomioimme, että meillä on kaikki tarvittavat luvat ja suostumukset ennen tutkimusaineiston keruuta varten. Toteutamme opinnäytetyön oman tieteenalan sääntöjen sekä ohjeistuksien mukaisesti ja hyvän tieteellisen käytännön ohjetta noudattaen.

Käymme yhteistyökumppaneiden kanssa läpi aineistoihin liittyvät tekijät, kuten omistus- ja käyttöoikeudet, käsittelyt ja säilyttämisen. Noudatamme opinnäytetyötä tehtäessä tietosuojalainsäädäntöä sekä salassapito ja vaitioloon liittyviä velvoitteita. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2023c, 14–15.) Hyvään tieteelliseen käytäntöön kuuluu myös tarvittavien tutkimuslupien hankinta ja tarvittaessa tehdään vielä ennakoarviointi. Muut merkitykselliset lähteet ja sidonnaisuudet tutkimuksen kannalta ilmoitetaan ja raportoidaan asianosaisille. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012a, 6.)

Tutkimuksessa toimimme ja sitoudumme tutkimuseettisen neuvottelukunnan Ihmistieteiden eettisen ennakoarvioinnin mukaisesti. Sitoudumme ihmisiin kohdistuvan eettisiin periaatteisiin. Lähteiden, ammatillisen osaamisen ja perehtymisen kautta opinnäytetyöhön tuodaan luotettavuutta. Tutkimuksessa käytetään luotettavia ja arvioituja lähteitä, jotka täydentävät toinen toisiaan sekä mahdollisesti tutkittua tuotosta. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2019b, 7–10.) Tutkimusetiikan näkökulmasta lähtökohtana hyvälle tieteelliselle käytännölle on se, että tutkimusta tehdessä noudatetaan tiedekunnan määrittelemiä toimintatapoja. Tiedeyhteisön toimintatapoja tulee noudattaa tutkimuksessa, näitä ovat rehellisyys, yleinen huolellisuus ja tarkkuus työssä, tulosten säilyttämisessä ja esittämisessä sekä tutkimusten ja tulosten arvioinnissa. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012a, 6–7.)

Tutkimusjulkaisuissa täytyy erityisesti suojella tutkimukseen osallistujien yksityisyyttä ja tapauskohtaisesti yhteensovittaa sananvapauden kanssa. Täyttä tunnistamattomuutta ei tule luvata, jos se ei ole toteutettavissa. Esimerkiksi täysi nimetömyys ei välttämättä estä tunnistautumista tutkimuksessa, jos tuntee tutkimuksen kohteena olevan yhteisön tai organisaation. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2019b, 12–13.)

Ihmisiin kohdistuvissa tutkimuksissa taustalla on perustuslaki. Kaikkia tutkijoita, tieteenalasta riippumatta ohjaa eettiset periaatteet, jotka löytyvät perustuslaista. Tutkijoiden on kunnioitettava tutkittavien ihmisarvoa ja itsemääräämisoikeutta sekä aineellista ja aineetonta kulttuuriperintöä sekä luonnon moninaisuutta. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2019b, 7.)

LÄHTEET

Eskola, J., Lätti, J. & Vastamäki, J. 2018. Teemahaastattelu: lyhyt selviytymisopas. Teoksessa Valli, R. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1: Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. 5. painos. Jyväskylä: PS-kustannus.

Günther, K., Hasanen, K. & Juhila, K. 2024. Johdanto: analyysi ja tulkinta. Tietoarkisto. Viitattu 1.4.2024

<https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/analyysitavan-valinta-ja-yleiset-analyysitavat/analyysi-ja-tulkinta/>

Hirschovits-Gerz, T., Heino, T., Laine, T. & Weckroth, N (toim.) 2023. Kohti laadukasta aikuistumisen tukea, Yhdessä aikuisuuteen – Elämässä eteenpäin – hankkeen loppuraportti. Terveystieteiden tutkimuskeskus. Raportti 5/2023. 34–38. Viitattu 21.2.2024.

https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/146536/RAP2023_005%20web%20tk.pdf?sequence=4&isAllowed=y

Hirschovits-Gerz, T., Weckroth, N. & Heino, T (toim.) 2022. Ikkuna aikuistumiseen- selvitys lastensuojelun jälkihuollon ja ilman huoltajaa maahan alaikäisenä tulleiden nuorten tuesta ja palveluita. Terveystieteiden tutkimuskeskus. Raportti 2/2022. 32. Viitattu 5.3.2024.

https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/144027/RAP2022_002_23.2.2022_WEB_%20%20tk.pdf?sequence=7&isAllowed=y

Kallio, A. 2024. Litterointi. Tietoarkisto. Viitattu 1.4.2024

<https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/laadullisen-tutkimuksen-prosessi/litterointi/>

Kiviniemi, K. 2018. Laadullinen tutkimus prosessina. Teoksessa Valli, R. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2: Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. 5. painos. Jyväskylä: PS-kustannus.

Laaksonen, S. (toim.) 2004. Jälkihuolto-opas. Helsinki: Lastensuojelun Keskusliitto ry.

Lastensuojelulaki 13.4.2007/417. Viitattu 3.9.2023.

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>

Niemi-Weckström, A. & Turunen, K. 2022. Jälkihuollon perehdytysmateriaali työntekijälle- powerpoint. Innokylä. Viitattu 23.3.2024

<https://innokyla.fi/sites/default/files/2022-12/J%C3%A4lkihuollon%20perehdytysmateriaali%20ty%C3%B6ntekij%C3%A4lle%20%282022%29.pdf> viitattu 23.3.2024

Pukkio, S., Hipp, T. 2016. Mikä jälki jää? - Opas lastensuojelun jälkihuoltotyöhön. Lastensuojelun keskusliitto, 58–74. Viitattu 23.3.2024

<https://www.lskl.fi/wp-content/uploads/Opas-lastensuojelun-jalkihuoltotyohon-120616-1.pdf>

Raatikainen, E., Rahikka, A., Saarnio, T. & Vepsä, P. 2019. Ammattina sosionomi. 3. uudistettu painos. Sanoma Pro Oy.

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2024. 6.3.2 Teemahaastattelu. KvaliMOTV. Viitattu 1.4.2024
https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L7_3_3.html

Sosiaalihuoltolaki 2014/1301. Viitattu 30.1.2024.
<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20141301?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=SOSIAALIHUOLTOLAKI>

Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2019:8. Lastensuojelun laatusuositus. 12–16, 25–32. Viitattu 17.4.2024.
https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161862/STM_2019_8_J_Lastensuojelun_laatusuositus.pdf?sequence=4&isAllowed=y

Sosiaali- ja terveysministeriö 2017. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2017:5. Sosiaalihuoltolain soveltamisopas. 54. Viitattu 8.2.2024.
https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/80391/05_17_Sosiaali_huoltolain%20soveltamisopas.pdf

Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos 2023a. Jälkihuolto ja itsenäistyminen. Viitattu 29.11.2023. <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/lasten-ja-nuorten-lastensuojeluopas/lastensuojelun-toiminta/jalkihuolto-ja-itsenaistyminen>

Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos 2023b. Tukihenkilöt ja- perheet. Viitattu 1.4.2024. <https://thl.fi/aiheet/lapset-nuoret-ja-perheet/sote-palvelut/sosiaalipalvelut/tukihenkilot-ja-perheet#Tukihenkil%C3%B6t>

Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012a. Hyvän tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. 6–7. Viitattu 29.11.2023.
https://tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf

Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2019b. Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa. 7–10, 12–13. Viitattu 29.11.2023. https://tenk.fi/sites/default/files/2021-01/Ihmistieteiden_eettisen_en-nakkoarvioinnin_ohje_2020.pdf

Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2023c. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. 14–15. Viitattu 3.3.2024.
https://tenk.fi/sites/default/files/2023-03/HTK-ohje_2023.pdf

Yliruka, L., Kantoluoto, A., Heino, T., Laine, T. & Hipp, T. (toim.). (2020). Itsenäistymistä ja hyvinvointia tukeva jälkihuolto ja nuorten aikuisten sosiaalityön mallinnus. Osana lastensuojelun VIP-nuoren palvelupolkua. Työpaperi 32/2020. Helsinki: Terveysten ja hyvinvoinnin laitos. Saatavilla 23.1.2021.

https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/140573/TY%20962020_032_Itse%20n%20a4istymst%20ja%20hyvinvointia%20tukeva%20j%20a4lkihuolto%20ja%20nuorten%20aikuisten%20sosiaality%20b6n%20mallinnus_s.pdf?sequence=4&isAllowed=y

LIITTEET

Liite 1. Informaatiokirje

Liite 2. Haastattelukysymykset

Liite 1.

Informaatiokirje

Hei,

Olemme viimeisen vuoden sosionomiopiskelijoita Lapin ammattikorkeakoulusta. Teemme opinnäytetyötä jälkihuollon sosiaaliohjaajien ja sosiaalityöntekijöiden työnjaosta ja -tehtävistä. Opinnäytetyö tehdään yhteistyössä Lapin hyvinvointialueen, Lapin ammattikorkeakoulun ja Lapin Yliopiston kanssa.

Opinnäytetyömme tavoitteena on saada selkeyttä sosiaaliohjaajien ja sosiaalityöntekijöiden työnjaosta ja -tehtävistä jälkihuollon parissa. Opinnäytetyömme on käytettävissä Jäkälä-hankkeelle jatkotyöstämistä varten. Pidämme aiheita tärkeänä, aiheen ajankohtaisuuden huomioon ottaen. Aihe on ajankohtainen ja kehittämisasihe on tullut vastaan myös YEE-hankkeen ja Jäkälä-hankkeen kautta.

Haastattelut toteutetaan Teams-haastatteluina. Haastattelut nauhoitetaan ja niihin on hyvä varata aikaa noin 45 minuuttia. Toivoisimme, että haastattelut voitaisiin toteuttaa 15.3.2024 mennessä. Pyytäisimme Sinua ehdottamaan sopivaa aikaa, jolloin haastattelu voitaisiin toteuttaa.

Sähköpostimme on kamilla.niemela@edu.lapinamk.fi.

Haastattelut toteutetaan luottamuksellisesti, ja haastateltavien henkilöllisyys ei tule ilmi tulosten raportoinnin yhteydessä. Haastatteluaineistoa käsittelee ainoastaan tutkimuksen tekijät sekä mahdollisesti tutkimusta ohjaavat opettajat. Tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista ja sen voi halutessaan keskeyttää koska tahansa. Haastattelunauhoitteet hävitetään tutkimuksen valmistuttua.

Opinnäytetyömme julkaistaan kevään 2024 aikana.

Ystävällisin terveisin

Kamilla Niemelä ja Vilma Puranen

Liite 2.

Haastattelukysymykset

Työtehtävät

- Mitä ovat sosiaalityöntekijän työtehtävät?
- Mitä on sosiaaliohjaajan työtehtävät?
- Miten työnjako toteutuu tällä hetkellä?

Kehittäminen

- Miten työnjakoa tulisi kehittää? Miksi työnjakoa tulisi kehittää?
- Miten työtehtäviä tulisi kehittää? Miksi työtehtäviä tulisi kehittää?
- Millaisia tuloksia haluaisitte kehityksen tuovan?
- Mitkä ovat teidän mielestänne tällä hetkellä näkyviä kehittämiskohteita työssä?
- Mikä on tällä hetkellä toimivaa työssänne?